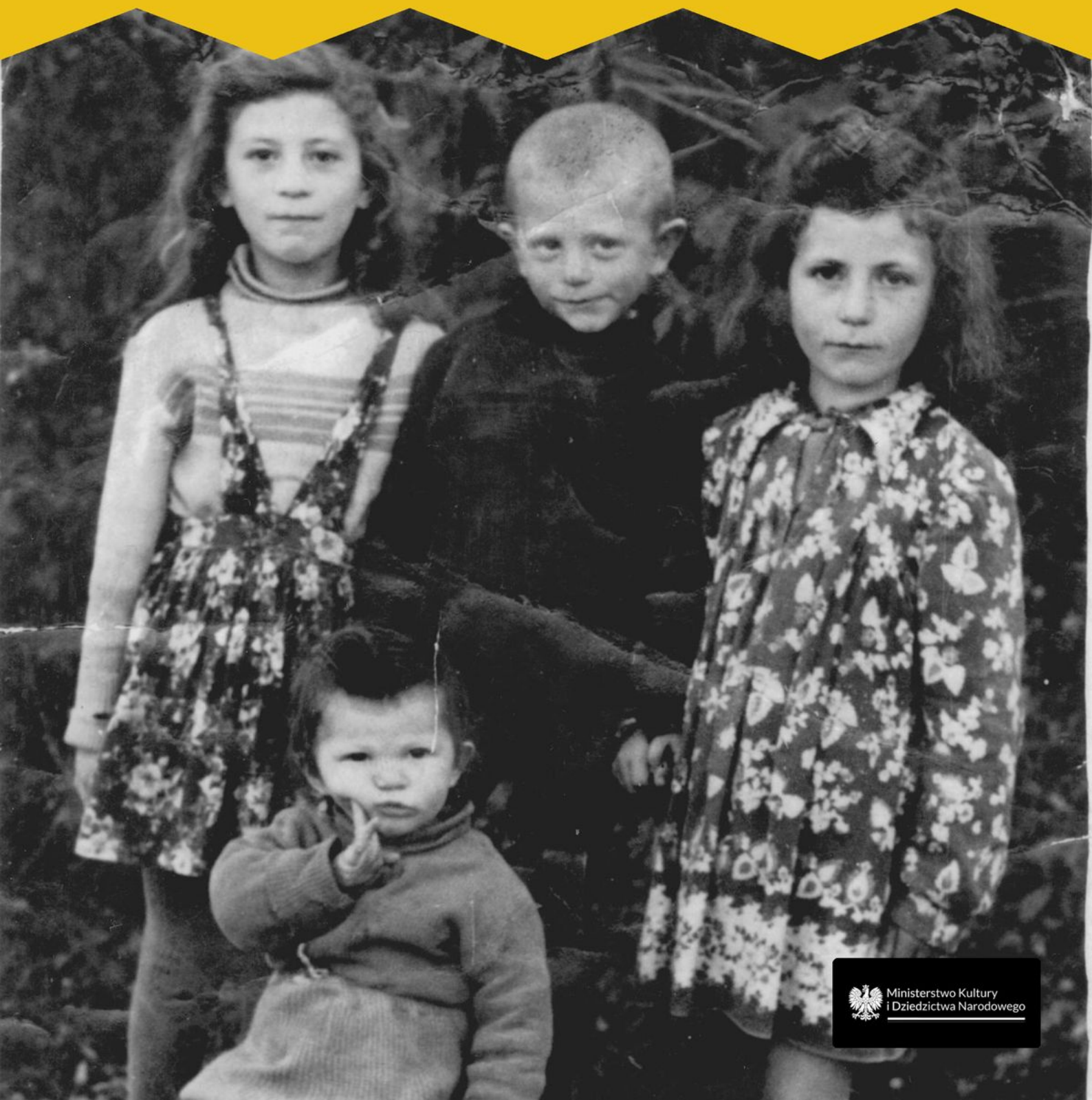

Getto

LILI RODAŁ

*Getto**Oświęcim 1940**Zginęła w 1944*

Ludzie mówią, że wiosna już,
Słysząc deszcz wiosennych burz,
Tylko ja nic nie widziałam,
Przez czarne getta mury¹,
Przez szubieniczne sznury,
Nie widziałam Cię, wiosno — że jesteś tak blisko,
Bo widzisz, zmieniło się wszystko,
Przewrócił się świata porządek,
Początek to koniec, koniec to początek,
Tylko Ty, jak co roku,
Przybyłaś do nas w zielonym obłoku,
Choć do góry nogami stoi świat,
Ty jedna przybyłaś do getta krat,
Dziwne!? Wiosna się nami nie brzydzi,
Wiosno? nie widzisz? przecież my Żydzi.
Dawniej chodziliśmy w chałatach,
A dziś zamknięci w ciasnych getta kratach,
Mamy Twe słonko, wiosno, w żółtych latach.
Małe dzieci getta
Po co w getcie dzieci?
Cieszą się, że słonko świeci
Po co w getcie świeci?
Na brudnych podwórkach
Gdzie śmierdzą rynsztoki,
Bawią się w clowna, w chowanego, kroki,
Błade, wątłe, anemiczne, marne,
W szczupłej twarzy widać oczy czarne,
Smutne oczy dziecięce.
Dlaczego smutne?
Bo grób ojca nie porósł jeszcze w ziele żywe,

Wiosna, Getto

Dziecko, Getto

Dzieciństwo

Getto

¹Przez czarne getta mury — z informacji z archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego wynika, że autorka przebywała w getcie w Będzinie, a wcześniej być może w getcie w Oświęcimiu. Getto w Będzinie podlegało innym zasadom niż tego typu żydowskie dzielnice zamknięte znajdujące się na terenie Generalnej Guberni. W gettach utworzonych na terenach wcielonych do III Rzeszy początkowo panowały znacznie lepsze warunki, nie było głodu, deportacje były rzadsze i mniej liczne. Getto będzińskie przez dłuższy czas nie było nawet ogrodzone. Na jego terenie działały różne organizacje samopomocowe, a więźniowie pracowali w tzw. szopach. Dopiero 1 sierpnia 1943 (czyli rok później niż w Warszawie) rozpoczęła się akcja likwidacyjna, znana jako Akcja Będzińska. Członkowie ruchu oporu w getcie będzińskim w porozumieniu z bojownikami z pobliskiego getta w Sosnowcu wznieśli wówczas bunt. Organizatorami obu zrywów byli Józef i Bolesław Kożuchowie (związani z organizacją Hanoar Hacijoni), Frumka Płotnicka (łączniczka ŻOB na terenie kraju) oraz Cwi Brandes (z Haszomer Hacair, członek kierownictwa ŻOB-u w Będzinie). Przez trzy dni powstańcy bronili się w przygotowanych wcześniej bunkrach, ostatecznie zostali jednak pokonani i zamordowani. Niemal wszyscy Żydzi z Będzina zostali wywiezieni do Auschwitz. [przypis edytorski]

Bo siostra z lagru² jeszcze listy straszliwe,
Bo brat dostał kartkę i nie stawiał się jeszcze³,
Bo matka od prania ma gorączkę, dreszcze,
Bo w domu nie ma kartofli ni chleba,
A jeść przecież trzeba, jeść zawsze trzeba,
Bo dzień jest taki pogodny,
A Abramek jest głodny, tak głodny,
W nocy mam sny, mary,
Morderstwa, rabunki, trupy, koszmary,
Ratunku! Kto ma ratować?
W dali gdzieś śmiech. Co tam?
Et nic, Żyd zdechł.
Co tam na froncie *in schweren kämpfen*⁴,
Padają młodzi żołnierze
*Für Führer, Volk und Vaterland*⁵
Na papierze.
Małe dzieci getta
Po co w getcie dzieci?
Cieszą się, że słonko świeci
Po co w getcie świeci?
Idzie Wiosna, czar, żar, woń drzew,
Od nowa zakwitną: trupy, łzy, krew
O Boże! jeśli jesteś!?
S. O. S.

Wiosna

Dzieciństwo

²lager — z niem. obóz, tu w znaczeniu nazistowski obóz (pracy, koncentracyjny, zagłady). [przypis edytorski]
³brat dostał kartkę i nie stawiał się jeszcze... — prawdopodobnie chodzi o kartkę z informacją, że wymieniona w dokumencie osoba powinna stawić się do deportacji, czyli transportu do obozu koncentracyjnego lub obozu zagłady. [przypis edytorski]

⁴*in schweren kämpfen* (niem.) — w ciężkich walkach. [przypis edytorski]

⁵*Für Führer, Volk und Vaterland* (niem.) — za Führera, naród i ojczyznę. Slogan był używany w czasie III Rzeszy w okresie rządów Adolfa Hitlera. Miał podkreślać jedność narodu wokół wodza (Führera), lojalność i oddanie narodowi niemieckiemu oraz ojczyźnie. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/rodal-getto>

Tekst opracowany na podstawie: Tango leż śpiewajcie muzy, pod red. B. Keff, wyd. Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma, Warszawa 2012.

Wydawca: Fundacja Wolne Lektury

Publikacja zrealizowana w ramach biblioteki Wolne Lektury (<https://www.wolnelektury.pl>). Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego. Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Fundację Wolne Lektury.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Maria Świetlik, Paulina Choromańska.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.